

NAKİT

ründe Para, Kredi ve Faiz”, *Para, Faiz ve İslâm*, s. 2; Mehmet Erkal, “Madenî Para, Banknot ve Kâğıt Para Mübadelesinde Faiz”, *a.e.*, s. 161-169; Bilal Aybakan, *İslâm Hukukunda Borçların İfasi*, İstanbul 1998, s. 72-80, 148-151; R. Savatier, “Paranın Değerden Düşmesi ve Akitlerin Hukukî Durumu” (trc. İzzettin Doğan), *Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi*, VI/9, İstanbul 1972, s. 161-176.

BİLAL AYBAKAN

NAKKÂRE

(نقاره)

Vurmalı bir çalgı.

Sözlükte “vurmak” anlamındaki **nakr** kökünden türeyen **nakkâre**, mûsiki aletlerini inceleyen ilim adamlarının (organolog) derisi sesliler sınıfının kâse davullar kategorisini oluşturan çalgılar için kullandığı genel bir addir. Araplar vasıtasıyla Endülü’s’e, oradan Batı Avrupa’ya geçen nakkâre İspanyolca, Fransızca ve İtalyanca gibi dillerde de kullanılır. Nakkâre kelimesi ayrıca Azerbaycan, Özbekistan, Ermenistan, Pakistan, İran, Hindistan ve Doğu Türkistan’da da görülür. Azerbaycan’daki **nagara** iki derili silindirik küçük davulun adıdır. Aynı çalgıya verilen “goltug davulu” adı Türkiye’de “koltuk davulu” biçiminde yaygınlaşmıştır. Anadolu’da dövme bakırdan veya pişmiş topraktan yapılan bu tür halk müziği çalgılarına **çifte nağra** denmektedir.

Osmanlı mehterhânesinin, yüzüne deri gerilmiş üç vurmalı sazından biri olan nakkâre, yarım küre biçimindeki dövme bakırdan bir gövdenin üzerine deve (veya eşek) derisi gerilerek yapılan küçük bir çift da-

vul olup “zahme” veya “tokmak” adı verilen ahşap çubuklarla çalınır. Kâse de denilebilecek bu davullardan biri diğerine göre daha küçük ve derisi daha incedir. Nakkârenin boyutları için kesin rakam vermek zordur. Ancak çapı için en yaygın ölçününün 25-35 cm. olabileceği söylenir. Derinliği genellikle çapın yarısı kadardır veya daha derindir.

Mehterhâne kullanılan dev kâse davullar “kös” (kûs) adıyla anılır. Küçük kös olarak da nitelenebilecek olan nakkâreyi çalana “nakkârezen” veya “nakkârei” denir. Mehterhâne nevbet düzeninde nakkârezenler zurnazenlerin yanında bağdaş kurmuş vaziyette oturarak çalarlardı. Yürüyüş halinde at üzerinde iseler nakkâreleri eyerlerinin önüne, yaya iseler bir kuşakla bellerine bağlarlardı. Yürüyüşte sol pazu üstüne yerleştirilerek çalınan daha küçük nakkâreler de yapılmıştır. Bu küçük nakkârelerin birine sol eldeki ince çubukla zayıf, diğerine sağ eldeki daha kalın çubukla kuvvetli zamanlar vurulurdu. Küçük nakkâreler bazı dergâhlarda kullanılan ve “nevbe” adı verilen çalgıları andırır. Aynı adla dairenin yanında ikincil bir ritim çalgısı olarak da kullanılmış olan nakkâre eski İstanbul’da açık hava eğlencelerinde, özellikle düğünlerde çalan “mehter-i birün” adlı mûsiki takımının başlıca ritim sazıydı.

Tarikat toplantılarında ve özellikle Mevlî mûsikisinde önemli bir yeri bulunan nakkâreye Mevlî dergâhlarında kudüm adı verilmiştir. Evliya Çelebi’nin, *Seyahatnâme*’sinde dinî törenlerde çalınan sazlar içerisinde sık sık nakkâreden bahsetmesinin yanı sıra XVII. yüzyıl ortalarında yetişmiş nakkârezen Ali Çelebi, Sâdık Çelebi ve Üsküdarlı Sâlih Çelebi gibi kudümzenlerden söz etmesi, kudüm ve nakkâre adlarının aynı çalgının farklı çevrelerdeki isimleri olduğunun bir delili sayılmalıdır (bk. KUDÜM).

BİBLİYOGRAFYA :

Evliyâ Çelebi, *Seyahatnâme*, I, 636; IV, 355; VIII, 771; IX, 413; X, 428-429; Mahmut Ragıp Gazimihal, *Musiki Sözlüğü*, İstanbul 1961, s. 174-175; Haydar Sanal, *Mehter Musikisi*, İstanbul 1964, s. 83-85; Bahaeddin Ögel, *Türk Kültür Tarihine Giriş: Türklerde Devlet ve Ordu Mehteri*, Ankara 1987, VIII, 238-266; Stanley Sadie, *Grove Dictionary of Musical Instruments*, London 1995, II, 739-742, 747-749; Habib Hasan Touma, *La musique arabe*, Paris 1996, s. 109; D. Franke, *Museum des Institutes für Geschichte der Arabisch-Islamischen Wissenschaften*, Frankfurt 2000, s. 241-243; M. Rizâ Dervîşi, *Dâ’iretü’l-Ma’ârif-i Sâzhâ-yi İrân*, Tahran 1384 hş., II, 233-414; H. Usbeck, “Türklerde Musiki Aletleri”, *MM*, sy. 254 (1970), s. 28.

FİKRET KARAKAYA

NAKKÂREHÂNE

(نقاره خانه)

XIX. yüzyıla kadar Türk ve İslâm devletlerinin teşkilâtlarında yer alan bando takımlarına verilen isimlerden biri (bk. MEHTER).

NAKKAŞ

(النقاش)

Çeşitli maddeler üzerine resim ve süsleme yapan sanatkar, ressam, işlemeci.

Sözlükte “birden fazla renkte boyamak, iğne veya özel aletlerle işleme yaparak süslemek” anlamındaki **nakş** kökünden türeyen **nakkâş** bu işi meslek edinenlere verilen unvandır. Bu unvan aslında hakkâk, oymacı, tezhip ustası gibi sanatçıları da içermekle birlikte tarihte daha çok “ressam, minyatür ressamı” mânasında kullanılmış, bez ve kumaş üzerine iğneyle işleme yapanlara, motif nakşedenlere de **nakşbend** denilmiştir. Nakkaş kelimesi, daha çok minyatür ressamları için kullanılmaya başlandığı Emevî sonrası dönemlerde kitap sanatındaki müzehhip, siyahkalem, musavvir, şebihnüvis, meclisnüvis, cetvelkeş, renkzen ve tarrâh gibi değişik işler yapanların tamamını kapsamına almıştır. Bununla beraber genellikle minyatürcülere **musavvir**, tezhip yapanlara **müzehhib** ve boyasız çalışma yapanlara **tarrâh** adı verilmiştir.

Nakış kelimesi, ilk dönem İslâm kaynaklarında mühür olarak kullanılan “yüzük üzerindeki yazı ve resimler” anlamında geçmektedir. Kettânî’ye göre Hz. Peygamber’in yüzüğünün nakışı hakkındaki rivayetler Medine’de o dönemde bir nakkaşın varlığını göstermektedir (*et-Terâtibü’l-idâriyye*, II, 292). Kaynaklarda nakkaşlara üzerinde çalıştığı materyal veya eşyaya göre “nakkâşü’l-fidda, nakkâşü’z-zehab, nakkâşü’s-sikke, nakkâşü’l-hicâre” gibi adlar verilmiştir. Meselâ mûsikişinas İbn Süreyc’in mugannî damadı Ebû Mes’ûd Saîd’in aynı zamanda nakkaş olduğu ve Ebûkubeyste taştan tencere (büreme) yaptığı rivayet edilir (Ebû’l-Ferec el-İsfahânî, V, 70; Safe-dî, XV, 261). Eş’arî kelâmcısı Ebû Ca’fer Muhammed es-Sülemî de “nakkâşü’l-fidda” idi (Hatîb, I, 325; İbnü’l-Cevzî, VII, 151). Mugire b. Şu’be’nin İrânlı Mecûsî kökenli kölesi Ebû Lü’lû’un demircilik ve marangozluk yanında nakkaşlık da yaptığı riva-

Sultan III. Ahmed’in şehzadelerinin sünnet düğününde nakkârezenler (*Sumnâme-i Vehbî*, TSMK, III. Ahmed, nr. 3593, vr. 116’dan detay)

Nakkaşlık sanatının en güzel eserlerinin verildiği Herat'ta 833 (1430) yılına ait *Kelle ve Dimne* nüshasından bir sayfa (TSMK, Revan Köşkü, nr. 1022, vr. 46^a)

yet edilir (Abdürrezzâk es-San'ânî, V, 474; İbn Sa'd, III, 345). İslâm sanatının günümüze ulaşan en eski nakkaşlık örnekleri Emevîler dönemine ait Kubbetü's-sahre, Emeviyye Camii ve Kusayru Amre'deki fresk, kabartma ve mozaiklerdir. Abbâsiler devrinde özellikle Bağdat'ta 100'den fazla kitapçı dükkânı vardı ve istinsah edilen kitapların bir bölümü mutlaka minyatürlerle süsleniyordu.

Nakkaşlığın gelişmesinde Çin, İran ve Mezopotamya kültürlerinin yanında Nestürîler ve Suriyeli hıristiyanlarla Halife Me'mûn'un ve Bermekîler'in teveccühünü kazanan Maniheizm ressamların etkisi olmuştur. III. yüzyılda İran'da yaşayan Maniheizm'in kurucusu Mezopotamya kökenli Mani-i Nakkâş'ın (*Dîa*, XXX, 118) kitaplarında mevcut kendi yaptığı minyatürler özellikle Uygurlar arasında yayılmış ve onların müslüman olmasıyla da İslâm nakkaşlığını etkilemiştir. Selçuklu nakkaşı Abdülmü'min el-Hü'yî'nin resimlediği bir *Varğa vü Gülşâh* nüshası ile (TSMK, Hazine, nr. 841) diğer bazı Selçuklu yazmalarının minyatürlerinde ve çeşitli seramik nakışlarında Uygur üslûbunun etkileri açıkça görülmektedir (*a.g.e.*, I, 274). Selçuklular'ın Bağdat'ı ele geçirmesinden sonra edebî, tarihî ve ilmî eserlerin saray kütüphanelerine kazandırılması ve sultanlara sunulması bu sanatın gelişmesinde büyük rol oynamıştır. Abbâsî devrinden günümüze az sayıda nakkaşın eser ve menkıbeleri ulaşabilmiştir. Bunlardan biri, Tuğrul Bey için bir

şair külliyyatını şairlerin portreleriyle süsleyen Cemâleddîn-i İsfahânî'dir. Onun yanında XIII. yüzyılın ilk çeyreğinde Dioskorides'in farmakoloji kitabı *Kitâbü'l-Haşâ'îş fi't-tıbb*'in nakkaşı Abdullah b. Fazl ile Harîrî'nin *el-Mağâmât*'ını resimleyen Vâsıtlı Yahyâ b. Mahmûd'un adları zikredilebilir. Çin sanatını bilen Türk ustaları kanalıyla Doğu Asya'nın resim anlayışı Batı'ya intikal etmeye başlamış ve önceleri Semerkant nakkaşlık sanatının merkezi iken daha sonra Herat öne geçmiştir. Moğol istilâsından sonra nakkaşlık sanatı daha da gelişmiştir. Moğol hânedanlarından Celâyirîliler bu sanatta bir ekol kabul edilirler (bk. Kühnel, *A Survey of Persian Art*, V, 1838 vd.). İlhanlı Veziri Reşîdüddin Fazlullah'ın Tebriz yakınlarında kurduğu Rab'ı Reşîdî mahallesinde de sanat atölyeleri yer alıyordu. Timurlu Şâhruh devrinde (1405-1447) ise Gıyâseddin Baysungur'un himayesinde Herat'ta bir kitap sanatı akademisi (kitaphâne) kurulmuş, birçok nakkaşın yetiştiği bu akademi Hüseyin Baykara'nın saltanat yıllarında (1470-1506) en parlak dönemini yaşamıştır. Minyatür sanatının en büyük ustası kabul edilen Bihzâd da değerli eserlerini burada vermiştir. Onun hocası olduğu söylenen Tebrizli Pîr Seyyid Ahmed, İran-Moğol ortak üslûbunun öncüsü sayılan Buharalı üstat Cihangir'in talebesiydi; Cihangir ise Çinli nakkaş Gung'dan ders almıştı (Âlf, s. 64; Kühnel, *Doğu İslâm Memlekelerinde Minyatür*, s. 29). Tebriz, Şiraz, İsfahan, Buhara, Semerkant ve Herat Moğol kökenli idarelerin yıkılmasından sonra da önemli minyatür merkezleri olma özelliklerini sürdürdüler. Akkoyunlular, Karakoyunlular ve Safevîler dönemlerinde buralarda birçok ünlü nakkaş yetişmiştir. Sultan Muhammed, öğrencisi Heratlı üstat Muhammedî, önce İran, ardından Osmanlı sarayına hizmet eden Şahkulu, kadın nakkaş Bîbîceh, Mîr Musavvir, Âgâ Mîrek, Dost Muhammed, Mirza Ali, Mîr Seyyid Ali, Muzaffer Ali, Şeyh Muhammed ve Abdüssamed bunlardan bazılarıdır.

Safevî sarayında bir müddet sürgün hayatı yaşayan Hümâyûn'un ülkesine dönerken yanında Tebrizli sanatkârları da götürmüş olmasından dolayı Bâbürlü sarayında nakkaşlığa ilgi artmıştır. Hint-Bâbürlü nakkaşlığında en verimli dönem Ekber Şah zamanıdır. Ekber Şah'ın veziri Ebü'l-Fazl, *Âyîn-i Ekberî*'de nakkaşlar için özel bir bölüm ayırmıştır. Onun verdiği bilgilerden Bâbürlü sarayında Hindu ve müslüman nakkaşların beraber çalıştıkları anlaşılmaktadır. Bu nakkaşlar arasında Abdüssamed,

Mîr Seyyid Ali, Hüseyin Nakkaş, Basavan, Kesu Des (Kesu Kalan), önce İran, sonra Cihangir'in saray atölyesinde çalışan Âgâ Rîzâ Cihangîrî, Ferruh Beg, Miskin, Manohar, Mîr Hâşim, Bisan Das, Biçitr, Ebü'l-Hasan (Nâdirü'z-zamân), Govardhan, Payag ve tabiat tasvirleriyle ünlü Nakkaş Mansûr'un (Nâdirü'l-asr) yaptığı resim ve minyatürlerle süslenmiş edebî ve tarihî birçok eser günümüze ulaşmıştır. Evrengîzib zamanında saray nakkaşlığına önceki dönem kadar önem verilmemiştir; ancak saray dışında çalışan nakkaşlar bu sanatı devam ettirmişlerdir.

Osmanlılar'da nakkaşlık önce Amasya ve Bursa'da başlamış, ardından Edirne Sarayı'nda gelişmiştir. Şiraz'dan Edirne'ye geldiği sanılan bazı nakkaşlar yerli ustalarla beraber çalışmıştır. İstanbul'un fethinden sonra yetişen nakkaşlar arasında Fâtih Sultan Mehmed'in resimlerini yapan Sinan Bey ile Bursalı Şîbîzâde Ahmed ve *Şehnâme-i Melik Ümmî*'yi (TSMK, Hazine, nr. 1123) minyatürlerle süsleyen Abdullah Nakkaş'ın adları zikredilebilir. Yavuz Sultan Selim'in İran ve Mısır'dan getirdiği farklı gelenekleri temsil eden nakkaşlar Herat üslûbunu hatırlatan yeni bir üslûp geliştirmiştir. Nakkaşlar zamanla Osmanlı ehl-i hîref teşkilâtının en önemli bölüklerinden biri haline gelmiştir. Rebîülâhîr 932 (Ocak-Şubat 1526) tarihli bir mevâcib defterinde başta Şahkulu, Melek Ahmed, Hasan b. Mehmed, Hasan b. Abdülfel gibi büyük ustaların yer aldığı listede yirmi dokuz nakkaş ve on iki şâkirdin ismi zikredilmektedir (Meriç, s. 3-4). Kanûnî Sultan Süleyman, Şahkulu'na özel bir atölye tahsis etmişti ve zaman zaman kendisini ziyaret eder, çalışmasını seyredirdi. Saray nakkaşlarının tayinleri Enderûn-ı Hümâyûn hazine-darbaşının arzının yanı sıra reisülküttâbın tezkiresi de göz önünde bulundurularak

989 (1581) tarihli bir *Gülüştân* yazmasından genç nakkaş Manohar ile Hattat Muhammed Hüseyin'i gösteren minyatür (London India Office Library and Records, MS, nr. 5, vr. 128^a)

NAKKAŞ

yapılırdı. Ehl-i hiref mevâcib defterlerinden nakkaşların bir kısmının Acem kökenli oldukları anlaşılmakta. Anadolu'dan gelen nakkaşların ise Rûmî nisbesiyle anıldığı görülmektedir (a.g.e., s. 3 vd.). Bunlar ayrıca nakkaşlar, şâkirdler, müteferrika nakkaşlar gibi kısımlara ayrılıyordu; başlarında da sernakkâşından başka kethüdâ, serbölük, ser-oda-i evvel, ser-oda-i sâni gibi grup yöneticileri bulunuyordu. Nakkaşlar kapıkulu halkı olduğundan aynı zamanda Ordu-yı Hümayun teşkilâtına bağlıydılar ve orduyla beraber sefere çıkar, görevlerini savaş sırasında da sürdürürlerdi. Nakkaşlara yevmiye üzerinden üç ayda bir maaş ödenir, maaş ve terakkileri maaş defterine yazılırdı. Aralarında Nakkaş Hasan Paşa gibi Enderun'da yetişip vezir pâyesi alanlar da vardı. Sarayın nakkaşlar cemaatinde bezenmesi istenen eser için yetenekli biri yoksa çarşı esnafı arasından bulunur ve ücret karşılığında çalıştırılırdı. Bayramlarda padişah, kendisi için yaptığı özel işleri getiren nakkaşı kaftan veya para vererek ödüllendirirdi. Nakkaşların tayin, maaş, terfi, çıkış gibi işlemlerinden ve yapılması istenen işin resmen ilgili sanatçıya verilmesinden hazinedarbaşı sorumluydu.

Evlîya Çelebi "esnâf-ı nakkâşân-ı musavverân" dediği nakkaşların, resim yapmanın şeriatça yasaklanması sebebiyle pîrlerinin bulunmadığını söyler ve bunların kendi zamanında dört dükkân, kırk nefer olduklarını belirterek en ünlülerinin sanatlarının

daki başarılarını mübalağalı üslûbuyla anlatır (*Seyahatnâme*, I, 610). Türk sanatı tarihinde Nigârî, Bayram b. Dervîş, Kara Memi, Şahkulu, Veli Can, Pîr Ahmed b. İskender; Osmanlı tasvir sanatının klasik üslûbunu belirleyen Nakkaş Osman, Ali Nakkaş, Hasan (Paşa), Nakşî ve Levnî yaptıkları eserler bilinen nakkaş ve müzehhipler arasında isimleri en öne çıkanlardır. XIX. yüzyıl başlarında önemini tamamen kaybeden nakkaş sınıfı, 1826 tarihli bir nizamnâme-de hizmetleri olmadığından kaldırılan on ocak arasında sayılmaktadır (Uzunçarşılı, *Saray Teşkilâtı*, s. 484).

BİBLİYOGRAFYA :

Abdürrezzâk es-San'ânî, *el-Muşannef* (nşr. Habîbürrahman el-A'zamî), Beyrut 1403/1983, V, 474; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 345; Ebû'l-Ferec el-İsfahânî, *el-Eğânî* (nşr. Semîr Câbir), Beyrut, ts. (Dârü'l-fikr), V, 70; Hatîb, *Târîhu Bağdâd*, I, 325; Gazzâlî, *İhyâ'* (Beyrut), IV, 443; İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam*, VII, 151; Fahreddin er-Râzî, *İ'tikâdât* (Neşşâr), s. 88; Safedî, *el-Vâfi*, I, XV, 261; Âlî, *Menâkıb-ü Hünerverân*, s. 63 vd.; Ebû'l-Fazl el-Allâmî, *Â'în-ü Akbarî* (trc. H. Blochmann), Delhi 1989, s. 113, 114, 115; Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, I, 610; Uzunçarşılı, *Saray Teşkilâtı*, s. 316, 463, 484; a.mlf., "Osmanlı Sarayı'nda Ehl-i Hiref (Sanatkârlar) Defteri", *TTK Belgeler*, XI (1981-86), s. 23-76; Ernst Kühnel, *Doğu İslâm Memleketlerinde Minyatür* (trc. Suut Kemal Yetkin - Melahat Özgü), Ankara 1952, s. 18, 19, 20, 21, 22, 24, 25, 26 vd., 29, 43, 44, 48 vd.; a.mlf., "History of Miniature Painting and Drawing", *A Survey of Persian Art* (ed. A. U. Pope - P. Ackermann), Tehran 1977, V, 1829 vd., 1838 vd.; Rifkî Melûl Meriç, *Türk Nakış Sanatı Tarihi Araştırmaları I: Vesikalar*, Ankara 1953, s. VI, 3 vd., 56 vd., 74-75; Th. W. Arnold, "The Origins", *A Survey of Persian Art*, V, 1809 vd.; U. Monneret de Villard, "The Relations of Manihean Art to Iranian Art", a.e., V, 1820 vd.; A. K. Das, *Mughal Painting during Jahangir's Time*, Calcutta 1978, s. 28 vd., 40 vd.; Krishna Chaitanya, *A History of Indian Painting Manuscript, Moghul and Deccani Traditions*, New Delhi 1979, s. 39 vd.; J. Pedersen, *The Arabic Book*, New Jersey 1984, s. 89 vd.; Filiz Çağman, "Mimar Sinan Döneminde Sarayın Ehl-i Hiref Teşkilatı", *Mimar Sinan Dönemi Türk Mimarlığı ve Sanatı* (haz. Zeki Sönmez), İstanbul 1988, s. 73-77; a.mlf., "Saray Nakkaşhanesinin Yeri Üzerine Düşünceler", *Ünsal Yücel Anısına Sempozyum Bildirileri: Sanat Tarihinde Doğudan Batıya*, İstanbul 1989, s. 35-39; a.mlf., "Abdülüm'min el-Hüyî", *DİA*, I, 274; Abdülhay el-Kettânî, *et-Terâtibü'l-idâriyye* (Özel), II, 292; Amina Okada, *Imperial Mughal Painters* (trc. D. Dusingberre), Paris 1992, s. 11, 12, 14, 68 vd., 77 vd., 95 vd., 105 vd., 116 vd., 125 vd., 136 vd., 148 vd., 154 vd., 165 vd., 185 vd., 207 vd., 216 vd.; F. Banu Mahir, *Osmanlı Minyatür Sanatı*, İstanbul 2005, s. 17 vd., 31 vd., 39 vd., 173, 174; a.mlf., "Minyatür", *DİA*, XXX, 118 vd.; Ömer Lutfi Barkan, "İstanbul Saraylarına Ait Muhasebe Defterleri", *TTK Belgeler*, IX (1979), s. 70; Aykut Gürçağlar, "Nakkaşhane ve Nakkaş Kavramı", *Sanatsal Mozaik*, I/8, İstanbul 1996, s. 15 vd.

NEBİ BOZKURT

NAKKÂŞ, Muhammed b. Hasan

(محمد بن حسن النقاش)

Ebû Bekr Muhammed b. el-Hasen
b. Muhammed en-Nakkâş
el-Mevsilî el-Bağdâdî
(ö. 351/962)

Tefsir, kıraat ve hadis âlimi.

266 (880) yılında Bağdat'ta dünyaya geldi ve burada yetişti. İbnü'n-Nedîm, Musul'da doğduğunu söyler. Mevâliden olup aslen Musulludur. Mesleği bina süslemeciliği olduğundan "Nakkâş" lakabı ile şöhret bulmuştur. Çok fazla seyahat eden Nakkaş gittiği yerlerde kıraat dinlemiş, hadis almıştır. Arabistan, Mısır, İran ve Mâverâ-ünnehir bölgelerini kapsayan seyahatinde gördüğü yerler arasında Mekke, Medine, Küfe, Basra, Musul, Kahire, Dimaşk, Humus, Antakya, Remle, Hulvân, Cizre, Horasan, Taberistan, Rey, Herat ve Nesâ gibi şehir ve bölgeler bulunmaktadır (Sem'ânî, V, 517). Kıraat ilmini İdrîs b. Abdülkerîm, Hasan b. Hüseyin es-Savvâf, Ahfeş ed-Dimaşki, İsmâil b. Abdullah en-Nehhâs gibi âlimlerden okumuş; kendisinden İbn Mihrân en-Nisâbü'rf, İbn Eşte, Şenebûzî, Ali b. Ca'fer es-Sâidî ve İbrâhim b. Ahmed et-Taberî kıraat öğrenmiştir (Zehebî, *Ma'rifetü'l-kurrâ'*, II, 578-579; İbnü'l-Cezerî, II, 119-120). Hadis alanında Keccî, Muhammed b. Ali es-Sâiğ el-Mekkî, Hüseyin b. İdrîs el-Herevî, İbrâhim b. Züheyr el-Hulvânî gibi âlimlerden faydalanırken İbn Mücâhid, Ebû Ali İbn Şâzân el-Bağdâdî, Dârekutnî, İbn Şâhin, Ebû'l-Kâsım el-Hurfî ve Ebû Ahmed el-Fereday ondan hadis dinlemiştir.

Nakkâş, 3 Şevval 351'de (4 Kasım 962) Bağdat'ta "li-misli hâzâ fe'l-ya'meli'l-âmilûn" (Çalışanlar işte böyle bir kurtuluş için çalışsınlar) âyetini (es-Sâffât 37/61) üç defa yüksek sesle okuduktan sonra vefat etti ve Dârülkutn denilen yerde kendi evine defnedildi. İbnü'l-Cezerî, Nakkâş'ın evinin kitapla dolu olduğunu söyler. Fıkıhta Şâfî mezhebini benimseyen Nakkâş'ın aynı zamanda Mu'tezilî olduğu ileri sürülmüşse de (Bilgin, s. 124-128) kaynaklarda bu görüşü doğrulayacak bilgi bulunmamaktadır. Tefsirle ilgili görüşlerine daha sonraki tefsirlerin büyük bir kısmında yer verilmiş, dil yönünün güçlü olması sebebiyle kelime tahlilleri için kendisine atıfta bulunulmuş, Yâkût el-Hamevî bir şiirini nakletmiştir. Ali b. İbrâhim en-Nâcim, *Ebû Bekr en-Nakkâş ve menhecühü fi tefsiri'l-Kur'ânî'l-Kerîm* adıyla bir doktora tezi hazırla-

XVII. yüzyılın başlarına ait bir *Hamse* yazmasında nakkaşları çalışırken gösteren minyatür (London British Library, MS, Or., nr. 12208, vr. 325^a)

